

ZVÍŘATA VE MĚSTĚ

40. mezinárodní konference Archivu hlavního města Prahy pořádaná ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd České republiky, Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy, Filozofickou fakultou Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Instytutem Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie a Zoologickou zahradou hl. m. Prahy

5.–6. října 2021, Praha

Při pohledu na veduty hradbami obehnaných středověkých nebo novověkých měst, ale obdobně i na opevněná města 19. století nebo na útesy a pohoří připomínající siluety moderních měst, vystavených z cihel, betonu, oceli a skla, se přímo vnucuje představa o lokalitách, které se oddělily od přírody. Rostlinná složka přírody našla přinejmenším postupně dílčí milost stavitelů a obyvatel měst zejména v podobě okrasných květin v truhlících na oknech, ve formě zahrádek v rozvolněných vilových čtvrtích, případně ve formě parků a alejí. Ale co zvířata?

Historikové přitom samozřejmě vědí, že bez zvířat by město (a hovoříme o velkých metropolitních městech, nikoliv o malých, po funkční stránce napůl vesnických komunitách) mezi středověkem a nejméně polovinou 20. století vůbec nemohlo fungovat.

Podívejme se tedy na městskou existenci zvířat z funkčního hlediska: Zvířata tu byla potřeba především pro tah, jízdu i nošení nákladů, snad i pro pohánění žentourů mlýnů, jež byly vzdáleny od vody. Znamená to, že se ve městech od jejich počátku až do definitivního vítězství motorů v druhé polovině 20. století setkáváme s menším, spíše však výrazným počtem koní, ale také oslů či mezků. Ti žili jednak separovaně v jednotlivých domech či v hospodářských areálech, jednak nalezneme velké stáje v palácích, klášterech, později kasárnách a ovšem nezapomínejme ani na tisícíhlavé stádo koní, zapřažených v pražských, stejně jako vídeňských nebo pařížských drožkách a nájemních hospodářských transportních vozech.

Nejméně do konce raného novověku nalezneme ve městech také podstatné počty krav, ovcí, koz a vepřů. Stejně tak připomeňme drůbež. Velká část čtyřnohých průvodců lidské existence byla obecními honáky denně vyháněna z městských bran na pastvu. A naopak v pravidelných intervalech byla do města přiváděna stáda především hovězího dobytka, který byl zakupován na porážku. Všechna zvířata, která byla právě zmíněna, byla určena ke konzumaci městským obyvatelstvem, resp. ke zpracování kůže, kostí kopyt apod. Pro pořádek bychom měli připomenout i ryby, lovené z Vltavy a zejména přivážené již v nasoleném stavu do „undrerláku“ na Dobytčím trhu.

Nesmíme zapomínat rovněž na psy. S těmi se ve městě setkáme hned v několika funkcích: Předně je tento průvodce člověka tradičním hlídačem obydlí či tělesnou stráží svého pána. Dodnes přežívá role městských psů jako domácích mazlíčků, prestižních „objektů“ a průvodců osamělých lidí. Velmi dlouho byla některá plemena používána také jako tažná síla – klasicky při rozvozu řeznických polotovarů. A nezapomeňme na toulavé psy, kteří ještě v raném novověku někdy i v nemalých smečkách terorizovali konkurenci v boji o přežití a masakrovali lidi ze samého okraje společnosti, žijící v hromadách odpadu. Jako největší zvířecí zhoubu ve městě je však třeba tematizovat hlodavce, a to jako útočníky na zásoby i jako přenašeče drastických nemocí. Tímto směrem by bylo možno pokračovat zejména k hmyzu.

Realita existence zvířat ve městech se odrážela ve stavebních a urbanistických konceptech, kde s nimi bylo předem počítáno. Jak tedy přítomnost zvířat ovlivňovala podobu městských domů, čtvrtí i urbánních celků? Nacházelo v ní odezvu i zvíře jako vizuální symbol? S ohledem na skutečnost, že podmínky života zvířat ve městech nebyly z dnešního pohledu právě ideální, je třeba vzpomenout i na

